

Holocaust în Oradea

Comunitatea evreiască din Oradea fusese, până în anii '40, una dintre cele mai mari și mai active din Transilvania. Înainte de război, în Oradea trăiau peste 30.000 de evrei, reprezentând aproape o treime din populația orașului. Comunitatea era cunoscută pentru viața culturală, religioasă și economică înfloritoare, având sinagogi, școli evreiești, tipografii și numeroase afaceri.

După Dictatul de la Viena din 1940, Oradea a fost cedată Ungariei, iar regimul horthyst a început treptat să aplice politici antisemite. Evreii au fost excluși din viața publică, li s-au confiscat proprietățile și au fost obligați să poarte steaua galbenă. Tensiunile au crescut dramatic după 19 martie 1944, când Germania a ocupat Ungaria, iar regimul maghiar a colaborat cu naziștii în aplicarea „soluției finale”.

În mai 1944, la ordinul autorităților germane și maghiare, a fost creat ghetoul din Oradea, unul dintre cele mai mari din Transilvania. Au existat două ghetouri: unul în cartierul central al orașului, pentru evreii din Oradea, și altul în cartierul Velența, pentru evreii aduși din satele și comunele din Bihor. În total, au fost închiși aproximativ 27.000–30.000 de evrei, în condiții inumane — spații supraaglomerate, lipsă de hrană, apă, igienă și asistență medicală.

În perioada 23 mai – 27 iunie 1944, evreii din Oradea au fost deportați în zece transporturi către lagărul de exterminare Auschwitz-Birkenau. Majoritatea celor deportați au fost trimiși direct în camerele de gazare imediat după sosire. Puțini au fost selecționați pentru muncă forțată, și dintre aceștia doar o mică parte a supraviețuit.

După război, doar câteva mii de evrei s-au întors la Oradea, găsind un oraș schimbat, familii distruse și case confiscate. Comunitatea evreiască nu și-a mai revenit niciodată complet, iar în deceniile următoare, mulți supraviețuitori au emigrat în Israel, SUA sau alte țări.

Astăzi, memoria Holocaustului din Oradea este păstrată prin monumente comemorative, cum este cel din curtea fostei sinagogi ortodoxe din strada Primăriei, și prin activitatea comunității evreiești locale. Sinagoga Neologă Sion, restaurată, este una dintre cele mai importante clădiri de patrimoniu din oraș și un simbol al unei lumi aproape dispărute.

